

2018

TPO

TRANSKULTURNA PSIHOSOCIJALNA
OBRAZOVNA FONDACIJA - TPO

(januar-decembar, 2018.)

SADRŽAJ

Uvod	4
O nama	5
Postignuti rezultati	6
Gradovi i mjesta u kojima je TPO fondacija implementirala aktivnosti u 2018:	7
PROJEKT I. Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje - PGBV	8
CILJ 1: Povećavanje kapaciteta nastavnika i osoblja u školama za borbu protiv vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja izgradnjom školskog etosa nediskriminacije i nenasilja	8
Aktivnost 1: Seminari o upravljanju stresom za edukatore i psihologe	8
Antistres trening u Mostaru	8
Antistres trening u Sarajevu	8
Antistresni trening u Vitezu	8
Aktivnost 2: Treninzi za meditativno opuštanje za učitelje	9
Tri meditativna treninga opuštanja za učitelje u Mostaru	10
Tri meditativna treninga za opuštanje za učitelje u Vitezu	11
Tri meditativna treninga opuštanja za učitelje u Sarajevu	11
Aktivnost 3: Seminari za pedagoge o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata	11
Seminari za nastavnike u Mostaru	12
Seminari u Vitezu	12
Seminari u Sarajevu	13
Aktivnost 4: Radionice s učiteljima o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata	14
Radionice za nastavnike u Kantonu Sarajevo	14
Radionice za nastavnike u Hercegovačko-neretvanskom kantonu	15
Radionice za nastavnike u Srednjobosanskom kantonu	16
Aktivnost 5: Seminari za učitelje u partnerskim osnovnim školama Hercegovačko-neretvanskog kantona o sociologiji roda i rodno zasnovanom nasilju	17
Prvih pet seminara u Hercegovačko - neretvanskom kantonu	17
Aktivnost 6. Seminari iz sociologije roda i rodno zasnovanog nasilja za nastavnike u partnerskim osnovnim školama Srednjobosanskog kantona	17
CILJ 2: Povećanje kapaciteta učenika da prepoznaju vršnjačko i rodno zasnovano nasilje i prijave ga	18
Aktivnost 1: Dizajniran i objavljen „Dnevnik emocija“ za učenike“	18
Aktivnost 2. Radionice sa učenicima	19
Aktivnost 3: Promotivni materijal o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju	19
Aktivnost 4: Kampanja 16 dana aktivizma	20
CILJ 3: Povećanje kapaciteta univerzitetskih profesora za uključivanje vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja u nastavne programe	20
Aktivnost 1: Savjetodavni sastanci s ministarstvima obrazovanja i univerzitetima u tri kantona	20
Aktivnost 2: Memorandumi o partnerstvu sa univerzitetima u Sarajevu, Travniku i Mostaru	21
Aktivnost 3. Dizajniranje univerzitetskih nastavnih planova i programa	21

Aktivnost 4: Ljetna škola o integraciji kurseva o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju u univerzitetske nastavne programe u Sarajevu	21
CILJ 4: Poboljšanje istraživačkih kapaciteta u školama	22
Aktivnost 1. Savjetodavni sastanci s pedagozima	22
Aktivnost 2. Provođenje i transkribiranje intervjua	22
CILJ 5: Povećati kapacitete roditelja za suočavanje sa vršnjačkim i rodno zasnovanim nasiljem i pomoći njihovoj djeci i školama da izgrade novi etos i nenasilje	23
Aktivnost 1: Roditeljski sastanci sa roditeljima i radionice o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata	23
Roditeljski sastanci i radionice u Sarajevskom kantonu	23
Roditeljski sastanci i radionice u Hercegoviačko - neretvanskom kantonu	23
Roditeljski sastanci i radionice u Srednjobosanskom kantonu	24
Zaključak	24
2. PROJEKT: PIWEP - Promicanje i integracija svjetskog etosa u obrazovne i političke strukture Bosne i Hercegovine	25
Ključna postignuća:	25
Ciljna populacija:	26
Aktivnosti:	26
Aktivnost 1. Radionice svjetskog etosa	26
Aktivnost 2. Seminari o upravljanju projektnim ciklusima	27
Aktivnost 3. Radionice svjetskog etosa	27
Aktivnost 4. Nereligiozna perspektiva etos radionica	27
Aktivnost 5. Pisanje eseja za knjigu Globalni Etos	28
Aktivnost 6. Javna promocija Etosa	28
Aktivnost 7. Umjetnički konkurs: Živi vrijednosti	28
Aktivnost 8. Etos konferencija	29
Aktivnost 9. Seminari o kritičkom mišljenju	30
Aktivnost 10. Drugi Sapere P4c trening za nivoe B1 i B2	30
REZULTATI	30
Naučene lekcije	31
Održivost	32
3. PROJEKT: FER DISKURSI - Feminizam, religija, perspektiva	32
ŠTO SU FER DISKURSI?	32
OSTVARENE AKTIVNOSTI:	33
Zbornik radova KADA SE SRETNU FEMINIZAM I RELIGIJA	34
4. PROJEKT: VIŠE, NIKAD VIŠE (AGAIN NEVER AGAIN)	35
OSTVARENE AKTIVNOSTI:	35
ZAKLJUČAK	36
TPO WEB	37

Uvod

2017 godina je obilježena projektima i inicijativama mladih ljudi širom Bosne i Hercegovine, aktivnim doprinosom realizaciji pravednog i visokokvalitetnog obrazovanja, promocije i integracije različitih sadržaja na polju etičkih vrijednosti i direktne pomoći uspostavi dobre kooperacije između učitelja, roditelja i učenika.

TPO Fondacija je implementirala novi krug programskih aktivnosti u periodu januar – decembar 2018., druge od tri godine trajanja projekta “Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje” koji je podržan od Norveške ambasade i implementiran u kooperaciji sa tri kantonalna ministarstva obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine. 31 osnovna škola su partneri u projektu koje su pod pokroviteljstvom Ministarstva obrazovanja, nauke i mladih kantona Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskog kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta i Srednjobosanskog kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta.

Positivna politička izmjena u Srednjobosanskom kantonu je pomogla TPO da obrazuje vezu sa ministarstvom obrazovanja kako bi organizirali obrazovanje za etičke vrijednosti u školama ove regije u BiH. Skoro 2 godine je TPO lobirala da dobije potvrdu od Ministarstva te smo napokon potpisali memorandum razumijevanja. Uspostavljena je kooperacija sa islamskom zajednicom BiH i katehetskim uredom BiH. Pojačana je kooperacija sa ministarstvom obrazovanja u Tuzlanskom kantonu, kantonu Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskom i Zeničko-dobojskom kantonu pomoću PIWEP aktivnosti koje su otvorile mogućnost za realizaciju novih projekata, aktivnosti i inicijativa.

Putem javnih diskusija, kritičkih i analitičkih tekstova, kao i naučno istraživačkog rada, Inicijativa “Fer Diskursi” je privukla pozornost ka rastućim problemima diskriminacije i stigmatizacije žena kao i drugih manjinskih grupa unutar diskursa većinskih religija kao i unutar diskursa liberalne demokracije.

Zadovoljstvo nam je istaći da smo ove godine posvetili mnoštvo sati, putovanja i sastanaka zarad implementacije obrazovnih, istraživačkih, psihosocijalnih i interkulturalnih programskih aktivnosti s ciljem doprinosa izgradnji građanskog demokratskog društva i rastu svijesti o rodnoj ravnopravnosti kao i uspostavi etičkog partnerstva i odgovornosti u porodici i društvu općenito.

Hvala timu TPO Fondacije na izvrsnoj kooperaciji.

Program direktorica TPO Fondacije

Zilka Spahić Šiljak

O nama

TPO Fondacija (Transkulturalna psihosocijalna obrazovna fondacija) zagovara rodnu ravnopravnost, dijalog i mir kroz partnerstvo građanskog društva, akademskih institucija i vlade. Zagovara slobodu svijesti i misli, bez obzira na identitet i pripadnost. Premošćavajući razdor između akademskog i aktivističkog, vladinog i nevladinog, religijskog i nereligijskog pogleda na svijet, TPO je vodeća organizacija u inkluzivnom pristupu obrazovanja za mir, rodnu jednakost i liderstvo. TPO fondacija se fokusira većinski na mlade i žene jer su to dvije kategorije koje su marginalizirane u našem društvu i njihova participacija u javnom životu i jednaka reprezentacija na mjestima donošenja odluka mora biti potpomognuta različitim afirmativnim mjerama i aktivnostima.

TPO programi se implementiraju kroz nekoliko strategijskih područja:

Obrazovanje - Saradnja sa univerzitetima i drugim organizacijama u provedbi reforme obrazovanja u BiH. Uspostava edukativnih centara, u saradnji sa obrazovnim i kulturnim institucijama, koji će nuditi programe za interkulturalno, multireligijsko i građansko obrazovanje, prvenstveno žena i mladih. Pripremanje kurikuluma, silabusa i trening materijala u saradnji sa državnim institucijama i drugim organizacijama.

Istraživanje - Procjena stanja u oblastima obrazovanja, ljudskih prava, rodne ravnopravnosti, dijaloga i izgradnje mira, s ciljem pripremanja adekvatnih politika djelovanja i konkretnih projektnih aktivnosti uzimajući uvijek u obzir rodnu perspektivu i specifičnost kulturološkog konteksta u kojem se živi.

Rodna ravnopravnost - Promocija i implementacija domaćih i međunarodnih standarda o ravnopravnosti spolova kroz različite vrste obrazovanja i podizanja svijesti o ovim pitanjima u lokalnoj zajednici. Posebna pažnja se posvećuje razvoju lokalnih rodno inkluzivnih zajednica u kojima se vodi računa o potrebama i žena i muškaraca.

Javno zagovaranje - Zalaganje za promjene politika djelovanja i usvajanje novih, s ciljem izgradnje demokratskog građanskog društva, ravnopravnosti spolova, ali i podizanje svijesti građanstva o važnosti aktivnog učešća u tim promjenama. Zagovaranje za rodnu senzibilizaciju državnopravnog okvira BiH.

Oснаživanje kapaciteta - Rad na osnaživanju individualnih kapaciteta žena i mladih ali i organizacionih kapaciteta lokalnih organizacija u oblastima rodne ravnopravnosti, ljudskih prava, ekonomskog osnaživanja, dijaloga i izgradnje mira. Podrška razvoju reforme obrazovanja, zaštite zdravlja i socijalne rehabilitacije, kroz trening profesionalaca i promociju jačanja korisničkih inicijativa i psihosocijalnu podršku ženama, djeci i omladini.

Interkulturalni dijalog - Promocija interkulturalnog dijaloga, izgradnje mira i pomirenja, u saradnji sa NVO-ima u BiH i u svijetu koji su posvećeni ovim pitanjima. Organiziranje javnih rasprava, okruglih stolova i radionica o ovim temama, te susreti umjetnika, akademskih radnika i NVO aktivista, koji iz svoje perspektive mogu ponuditi ideje za zajedničko djelovanje i koegzistenciju. Organiziranje susreta u malim lokalnim zajednicama, s ciljem okupljanja podijeljenih ljudi u BiH za jedan sto.

Postignuti rezultati

- preko 35 pedagoga i psihologa prisustvovalo je seminarima o upravljanju stresom koji su im pomogli u rješavanju stresa u privatnom i profesionalnom životu
- 9 treninga meditacije za nastavnike osnovnih škola organizovanih u tri kantona: više od 200 nastavnika iz 31 osnovne škole je prisustvovalo treningu meditacije koji su im pomogli u borbi protiv stresa u profesionalnom i privatnom životu te su se upoznali sa mindfulness profesionalnom psihološkom vježbom za oslobođenje od stresa
- Preko 35 pedagoga i psihologa iz 31 osnovne škole iz tri kantona su istrenirani za obrazovne programe povezane sa bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata. Svi učesnici su postali treneri za svoje školsko osoblje na polju bihevioralnih i emocionalnih poremećaja.
- više od 500 nastavnika osnovnih škola iz tri kantona su pohađali trening o ponašajnim i emocionalnim poremećajima koji su pripremili pedagozi i psiholozi osnovnih škola
- više od 1000 roditelja je prisustvovalo posebno kreiranom roditeljskom sastanku u vezi sa ponašajnim i emocionalnim poremećajima koji su pripremili nastavnici iz 31 osnovne škole iz tri kantona
- više od 3000 djece je učestvovalo na dječijim radionicama koje su pripremili njihovi učitelji
- potpisan je memorandum saradnje sa univerzitetima Sarajevo, Mostar i Travnik kroz program integriranja kurseva rodno zasnovanog nasilja u univerzitetske planove i programe
- dizajniran i publiciran je "Dnevnik emocija" u 1000 primjeraka koji će se dostaviti roditeljima i djeci u 40 osnovnih škola kroz radionice
- ljetna škola za 35 pedagoga, nastavnika i učitelja, profesora i asistenata sa univerziteta
- seminari o sociologiji roda i rodno zasnovanog nasilja je održan u 21 osnovnoj školi u Hercegovačko-neretvanskom i Srednjobosanskom kantonu za više od 420 nastavnika
- dizajnirano šest silabusa za izborni predmet za pedagoške fakultete
- dizajniran, isprintan i distribuiran je promotivni materijal koji uključuje 1000 cegeza, 1000 kalendara i postera o rodno zasnovanom nasilju u škole, učiteljima, učenicima i roditeljima diljem zemlje
- kampanja 16 dana aktivizma o rodno zasnovanom nasilju je realizirana u više od 45 osnovnih i srednjih škola i nekoliko univerziteta širom BiH informišući nekoliko tisuća ljudi i involvirajući ih u kampanju

Gradovi i mjesta u kojima je TPO fondacija implementirala aktivnosti u 2018:

Mostar, Ilići, Blagaj, Pazarić, Tarčin, Srednje, Ilijaš, Rakovica, Zenica, Tuzla, Travnik, Jajce, Bugojno, Uskoplje, Novi Travnik, Vitez, Kačuni, Fojnica, Busovača, Živinice, Husino, Vareš, Gnojnice, Bila, Nova Bila, Tešanj, Gračanica, Bihać, Turbe, Han Bila, Kiseljak, Gradačac, Medugorje, Čapljina, Rama, Prozor.

PROJEKT I. Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje - PGBV

CILJ 1: Povećavanje kapaciteta nastavnika i osoblja u školama za borbu protiv vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja izgradnjom školskog etosa nediskriminacije i nenasilja

Aktivnost 1: Seminari o upravljanju stresom za edukatore i psihologe

Novi ciklus obuka u području upravljanja stresom za pedagoge iz trideset partnerskih škola u tri kantona. Cilj seminara bio je osnaživanje edukatora kako bi oni razumjeli kako stres utječe na njihov život i rad. Govoreći o privatnim i profesionalnim iskustvima u suočavanju sa stresom, sudionici u Mostaru imali su priliku upoznati nove metode prepoznavanja i uspješnog suočavanja sa različitim vrstama stresa. Seminar je moderirala Amra Delić, specijalistica neuropsihijatrije s dugogodišnjim iskustvom u psihotraumatologiji, socijalnoj traumi, prevenciji mentalnog zdravlja, prevenciji nasilja nad ženama.

Antistres trening u Mostaru

U suradnji s hercegovačko-neretvanskim Ministarstvom obrazovanja, znanosti i sporta, pedagozi, psiholozi, stručni suradnici i predstavnici Instituta za obrazovanje, Pedagoškog instituta i Hercegovačko-neretvanskog Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta prisustvovali su seminaru u Mostaru 3. januara 2018. To je bila i sjajna prilika da se sudionici upoznaju sa stručnjakom iz neuropsihologije i razgovaraju o primjeni prakse i metoda upravljanja stresom.

Antistres trening u Sarajevu

Što znamo o stresu, primjenjujemo li uspješno tehnike prepoznavanja i kontrole stresa i koliko dugo trebamo učiti i raditi na novim strategijama koje će pomoći smanjenju stresa

i posljedica stresa? Ovo su bila pitanja za pedagoge i psihologe iz deset osnovnih škola Kantona Sarajevo na drugom seminaru o upravljanju stresom, organiziranom 4. siječnja 2018. u suradnji s Ministarstvom obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo.

Antistresni trening u Vitezu

Stresori, tehnike i strategije za suočavanje, sprečavanje i smanjenje stresa bili su tema na trećem seminaru o upravljanju stresom u Vitezu, održanom 5. januara

u Vitezu, održanom 5. januara

2018. U hotelu Central u Vitezu, jednodnevnom seminaru su prisustvovali pedagozi, psiholozi kao i govor - terapeuti i defektolozi iz deset partnerskih škola Srednjobosanskog kantona. Kroz participativne vježbe koje zahtijevaju aktivno sudjelovanje sudionika, polaznici su imali priliku naučiti o emocijama i reakcijama ljudi u stresnim situacijama i predložiti njihova rješenja za stresne situacije.

Aktivnost 2: Treninzi za meditativno opuštanje za učitelje

Ukupno je održano devet meditativnih seminara za opuštanje - za upravljanje stresom, tojest po tri u svakom kantonu, u Mostaru, Vitezu i Sarajevu. Seminare je vodila profesorica Zilka Spahić Šiljak. Cilj seminara bio je upoznati edukatore sa znanjem, praksama i razumijevanjem kao ključnim segmentima u održavanju budnog srca jer to pomaže u smanjenju stresa koji svakodnevno osjećamo.

Istraživanja su pokazala da je budno srce prirodni kapacitet za sve, dok se mindfulness može doseći kontinuiranom praksom. Prvi dio seminara bio je posvećen teoretskom znanju o tehnika-

ma samorasta, dok je drugi dio bio posvećen praktičnim vježbama koje mogu pomoći čovjeku da se oslobodi stresa i da svakodnevno produktivnije funkcionira. Sve su skupine sudionika seminara zaključile da bi ove tehnike trebale postati dio redovnog obrazovanja i osposobljavanja

nastavnika kako bi se poboljšala učinkovitost i kvaliteta rada u obrazovnim ustanovama jer svakodnevni stres na poslu negativno utječe na kvalitetu obrazovnog procesa.

Tri meditativna treninga opuštanja za učitelje u Mostaru

Tri seminara za meditativno opuštanje za upravljanje stresom održana su u Mostaru 8. i 9. januara 2018. U obuci je ukupno sudjelovalo 60 učitelja, pedagoga i ravnatelja iz deset osnovnih škola Hercegovačko-neretvanskog kantona.

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180109%20MrelaxHnk.html>

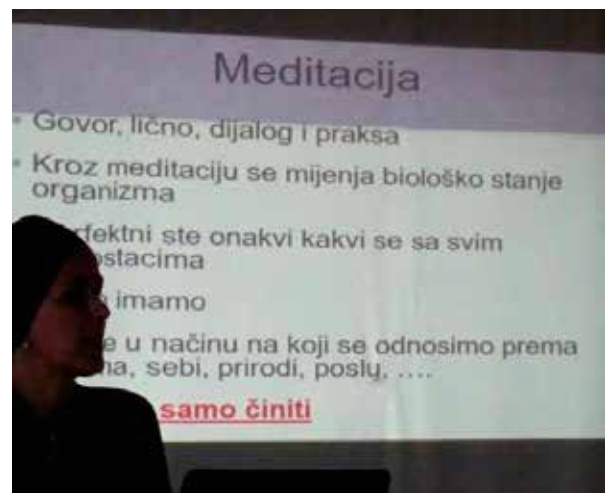

Tri meditativna treninga za opuštanje za učitelje u Vitezu

Tri meditativna seminara opuštanja za upravljanje stresom održana su u Vitezu 15. i 16. januara 2018. U obuci je ukupno sudjelovalo 60 učitelja i pedagoga iz devet osnovnih škola Srednjobosanskog kantona.

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180115%20MrelaxSbkEN.html>

Tri meditativna treninga opuštanja za učitelje u Sarajevu

Tri seminara za meditativno opuštanje za upravljanje stresom održana su u Sarajevu 22. i 23. januara 2018. U obuci je ukupno sudjelovalo 35 učitelja i pedagoga iz deset osnovnih škola Kantona Sarajevo.

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180122%20MrelaxKSaEN.html>

Aktivnost 3: Seminari za pedagoge o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata

Rezultati baseline studije koju je na početku projekta „Vršnjačko i rodno nasilje“ TPO Fondacija provela u više od 31 osnovne škole u tri kantona, pokazali su da se edukatori suočavaju s problemom nedovoljnih podataka o

poremećajima u ponašanju djece. Zbog potrebe za dodatnom edukacijom o pravilnom ponašanju prema djeci i adolescentima s bihevioralnim i emocionalnim problemima, koji često rezultiraju različitim oblicima nasilja ili su uzrokovani nasiljem, održan je seminar pod nazivom „Bihevioralni i emocionalni poremećaji kod djece i adolescenata - veće razumijevanje vodi do zdravijih ishoda“ koji je organiziran u tri kantona: Hercegovačko-neretvanskom (Mostar), Srednjobosanskom kantonu (Vitez) i Kantonu Sarajevo (Sarajevo) pod vodstvom dr. Nermine Kravić, neuropsihijatrice, sub-specijalizirane za dječiju i adolescentnu psihijatriju.

Seminari za nastavnike u Mostaru

U Mostaru, 26. marta 2018., započeli smo novi ciklus seminara za pedagoge koji je namijenjen osnaživanju školskog osoblja u njihovom radu s djecom kada se bave poremećajima u ponašanju učenika. U jednodnevnom seminaru sudjelovali su pedagozi i psiholozi iz 10 partnerskih škola HNK-a, suradnici mostarskog odgojno-obrazovnog zavoda, pedagoškog instituta, SOS dječjeg sela i predstavnik Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK-a.

i adolescenata - veće razumijevanje vodi do zdravijih ishoda“, sudionici su podijelili svoja praktična iskustva u svakodnevnim situacijama tijekom rada s djecom. Učitelje treba podsjetiti da, osim provođenja nastave, priprema niza grupnih i individualnih radnih aktivnosti za djecu također spada u njihovu profesiju. Također je izuzetno važno raditi s roditeljima, jer neki roditelji odbijaju prihvatiti činjenicu da njihovo dijete ima problem i potrebno ga je klasificirati, što bi olakšalo rad učitelja s tom djecom.

U prvom dijelu seminara pod nazivom „Ponašajni i emocionalni poremećaji kod djece

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180326%20IshodHnk1EN.html>

Seminari u Vitezu

Seminar „Bihevioralni i emocionalni poremećaji kod djece i adolescenata - veće razumijevanje vodi do zdravijih ishoda“ održan je u Vitezu 27. marta 2018. U školama postoje djeca s više ili manje teškim

vrstama poremećaja, djeca s ADHD i OCD oblicima ponašanja, anksioznosti, ovisnosti o internetu, stoga je cilj seminara bio osnažiti školsku zajednicu u radu s djecom i roditeljima kako bi se smanjili i spriječili emocionalni i ponašajni poremećaji kod učenika osnovne škole. Učitelji su zaključili kako treba biti više odgovornosti, rada i suradnje škola i ustanova koje uključuju zdravstvene domove,

policiju i socijalne službe, jer bolja suradnja, razumijevanje i kvalitetno djelovanje zasigurno doprinose zdravijim rezultatima.

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180327%20IshodSbk1EN.html>

Seminari u Sarajevu

Trebamo biti pažljivi prema djeci niskog samopoštovanja! To je jedna od ključnih poruka seminara „Ponašajni i emocionalni poremećaji kod djece i adolescenata - veće razumijevanje dovodi do zdravijih ishoda“ održanog 3. aprila 2018. za pedagoge i psihologe osnovnih škola kantona Sarajevo, a vodila ga je Nermina Kravić, dr. med., neuropsihijatrica subspecijalizirana za dječiju i adolescentnu psihijatriju. Akademski neuspjeh rezultat je međusobno povezanih faktora, a pokazan je lošim ocjenama u testovima koji mjere znanje koje su učenici naučili u školi. Neuspjeh u školi subjektivna je procjena nečijeg neuspjeha na akademskoj i osobnoj razini, a povezana je s niskim samo-

poštovanjem. Neuspjeh u školi često je simptom djetetovog emocionalnog poremećaja, a izražava se samokažnjavanjem i skrivenim osjećajem krivnje. Ranim prepoznavanjem djetetovog ponašanja i emocionalnih poremećaja doprinosimo uspostavljanju odgovarajućih metoda rada s djetetom, kao i roditelja kojima je također potrebna pomoć i podrška.

Više na linku: <http://www.tpo.ba/b/novosti/180520%20RazumjKs.html>

Aktivnost 4: Radionice s učiteljima o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata

Nakon uspješne realizacije seminara „Poremećaji ponašanja i emocija kod djece i adolescenata“, od aprila do maja 2018. godine, u okviru projekta „Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje“, namijenjenim pedagozima i psiholozima iz 31 osnovne partnerske škole iz tri kantona, TPO je u periodu od sredine maja do sredine juna nastavila s realizacijom projektnih aktivnosti unutar škola. Svi pedagozi i psiholozi, koji su sudjelovali na spomenutim seminarima, kreirali su i organizirali radionice za svoje kolege u školi. Broj nastavnika koji su pohađali radionice je 480. Nastavnici nižih i viših razreda kao i učitelji iz okolnih škola pohađali su radionice, a ovo je bila jedinstvena prilika da nastavnici razgovaraju o određenim slučajevima i analiziraju ponašanje određenih učenika. Na taj su način učitelji nižih razreda mogli razgovarati o problemima i dobrim praksama koje su imali sa svojim učenicima, dok su nastavnici starijih učenika bili bolje informirani o problemima u ponašanju određene djece, iskustvu s roditeljima itd.

Cilj ovih aktivnosti bio je jačanje kapaciteta školskog kolektiva jačanjem trokuta suradnje između učitelja, roditelja i djece. Kroz partnerstvo učitelja, roditelja i djece važno je graditi povjerenje i razumijevanje, ali i vještine, koje su prioritet u rješavanju svih poteškoća s kojima se susreću, a koji su često posljedica ili uzroci nekih oblika nasilja. Učitelji su zaključili da takvo obrazovanje u početku omogućava bolju suradnju između učitelja u školi kao i između učitelja i roditelja djece s poremećajima u ponašanju, jer boljim razumijevanjem i kvalitativnim vještinama potrebnim za adekvatan pristup tim problemima sigurno doprinosimo zdravijim rezultatima za dijete i školskoj zajednici.

Radionice za nastavnike u Kantonu Sarajevo

Popis škola u Kantonu Sarajevo

NO	SCHOOL NAME	PLACE / CITY	PEDAGOGUE/ PSYCHOLOGIST NAME	NUMBER OF TEACHERS/ PARTICIPANTS
1	DEVETA OSNOVNA ŠKOLA	RAKOVICA	AMINA OPANKOVIĆ	14
2	9. MAJ	PAZARIĆ	ARIJANA OS-MANOVIĆ-ŠTUKAN	21
3	SREDNJE	SREDNJE	DŽENITA ČEHAJIĆ-KULO	12
4	DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ	SARAJEVO	EMINA VALJEVČIĆ	14
5	ALEKSA ŠANTIĆ	SARAJEVO	MARIJA VAJDEC	18
6	ZAHID BARUČIJA	VOGOŠĆA	SADETA KJOSEVSKA	15
7	ZAIM KOLAR	DJEJČIĆI, TRNOVO	SENAIDA TOPALOVIC	15
8	MALTA	SARAJEVO	ZINAIDA SMAJLOVIĆ	21
9	EDHEM MULAB-DIĆ	SARAJEVO	ESMIR SALIHOVIC	33
	OS NAFIJA SARAJLIC			24
			TOTAL	187

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180520%20RazumjKsEN.html>

Radionice za nastavnike u Hercegovačko-neretvanskom kantonu

Popis škola u Hercegovačko-neretvanskom kantonu

NO	SCHOOL NAME	PLACE / CITY	NAME OF PEDAGOGUE/ PSYCHOLOGIST	NUMBER OF TEACHERS/ PARTICIPANTS
1	GNOJNICE	GNOJNICE, MOSTAR	ALENKA ČOLAKOVIĆ-AVDIĆ	16
2	ILIĆI	ILIĆI, MOSTAR	IVANA KNEŽEVIĆ	14
3	MUSTAFA EJUBOVIĆ - ŠEJH JUJO ANTUN BRANKO	MOSTAR	HALIMA RAZIĆ	22
4	ŠIMIĆ MOSTAR	MOSTAR	LJUBINKA MALOVIĆ	25
5	IV OSNOVNA ŠKOLA	MOSTAR	MIRZA TRBONJA	9
6	IVANA GUNDULIĆA	MOSTAR	NIKOLINA STOJIĆ	32
7	BLAGAJ	BLAGAJ, MOSTAR	SANITA JAZVIN	25
8	ZALIK	ZALIK, MOSTAR	VILDA HUSKOVIĆ	22
TOTAL				165

Dvije osnovne partnerske škole čiji su pedagozi sudjelovali na prvom seminaru koji je vodila dr. Nermina Kravić nisu mogli u dogovorenom roku (od aprila do maja) održati radionice u svojim školama zbog neočekivanih privatnih razloga. Dva sljedeća seminaru u školama "Treća osnovna škola", sa pedagoginjom Lejlom Knezović i pedagoginjom škole "Ilija Jakovljević" Andreom Jevrić, su planirani za prvu sedmicu septembra.

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180620%20RazumjHNKEN.html>

Radionice za nastavnike u Srednjobosanskom kantonu
Popis škola u Srednjobosanskom kantonu

BROJ	NAZIV ŠKOLE	MJESTO	IME PEDAGOGA-PSIHOLOGA	BROJ NASTAVNIKA - UČESNIKA
1	KAĆUNI	KAĆUNI	ALMEDINA IMAMOV- IĆ	17
2	EDHEM MULABDIĆ	OPARA, NOVI		
3	BERTA KUČERA	TRAVNIK	AMRA MAGLIĆ	22
4	PRVA OSNOVNA ŠKOLA JAKLIĆ	TRAVNIK	ĐENANA HABIB	12
5	IVAN GORAN KOVAČIĆ	BUGOJNO	JELENA VUKADIN	12
6	TRAVNIK	GOJEVIĆI, FOJNICA	JOSIPA LOVRIĆ	15
7	USKOPLJE	TRAVNIK	MIRZAAŽDEROVIĆ	12
8	BILA	USKOPLJE	MONIKA CVRTAK	20
9	TREĆA OSNOVNA ŠKO- LA	BILA, VITEZ	NINA NOVAK, TANJA ZNAHOR	15
10	NOVA BILA	BUGOJNO	ŠEJLA DŽANAN	28
11	BUSOVAČA	NOVA BILA, VITEZ	SNJEŽANA PETRAŠ	23
		BUSOVAČA	VESNA LJUBIČIĆ	19
TOTAL				195

Više na linku: <http://tpo.ba/b/novosti/180627%20RazumjSBKEN.html>

Aktivnost 5: Seminari za učitelje u partnerskim osnovnim školama Hercegovačko-neretvanskog kantona o sociologiji roda i rodno zasnovanom nasilju

Prvih pet seminara u Hercegovačko-neretvanskom kantonu

Nakon ljetne škole u Sarajevu, pedagozi i nastavnici iz 10 partnerskih osnovnih škola u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (HNK) koji su dio projekta Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje (PGBV), sudjelovali su od 25. do 30. oktobra 2018. na seminarima na temu „Sociologija roda i rodno zasnovano nasilje“.

Seminare su vodili Edna Haznadarević, stručna savjetnica Mostarskog Pedagoškog zavoda i Andreja Pehar, stručna savjetnica mostarskog Zavoda za obrazovanje. Sve seminare organizirala je TPO fondacija i Emina Jusufbegović, predstavnik Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK-a. Seminari su održani u sklopu zakazanih aktivnosti trogodišnjeg PGBV projekta koji se uspješno provodi u saradnji i partnerstvu s tri kantonalna ministarstva obrazovanja i preko 30 osnovnih škola. Cilj seminara je osnaživanje školskih zajednica u prevenciji i smanjenju nasilja s posebnim naglaskom na sociologiju roda i rodno zasnovano nasilje koje je sve prisutnije u našem društvu i u školama. Osnaživanje nastavnog osoblja u tom pogledu direktno pomaže bržem prepoznavanju različitih oblika nasilja među djecom i mladima, kao i u društvu općenito, te učinkovitije pomaže u sprječavanju i smanjenju nasilja. Učitelji-učesnici bili su iz sljedećih osnovnih škola: OŠ „Zalik“, OŠ „Antun Branko Šimić Mostar“, OŠ „Mustafa Ejubović - Šejh Jujo“, „Treća osnovna škola“, OŠ „Gnojnice“, OŠ „Blagaj“, OŠ „Ilije Jakovljevića“, OŠ „Ilići“, „Četvrta osnovna škola“ i OŠ „Ivana Gundulića“. Ove su škole - partneri u projektu vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja (PGBV).

Aktivnost 6. Seminari iz sociologije roda i rodno zasnovanog nasilja za nastavnike u partnerskim osnovnim školama Srednjobosanskog kantona

Nastavnici u jedanaest osnovnih škola u Srednjobosanskom kantonu imali su priliku razgovarati o važnim temama vezanim za školske zajednice, o sociologiji roda i rodno zasnovanom nasilju, u razdoblju od 25. oktobra do 13. novembra 2018. U organizaciji TPO-a Fondacije, saradnici, pedagozi i psiholozi iz ovog kantona, Snježana Petraš i Šejla Džanan održale su seminare u osnovnim školama: „Treća osnovna škola Bugojno“, „Prva osnovna škola Jaklić“ u Bugojnu, „Kaćuni“ u Busovači, „Berta Kučera“ u Jajcu i „Edhem Mulabdić“ u Oparama, Novi Travnik, O.Š. „Ivan Goran Kovačić“, Fojnica; O.Š. „Nova Bila“, O.Š. „Busovača“; O.Š. „Bila“, O.Š. „Travnik“, i O.Š. „Uskoplje“. Pedagoginje, psihologinje i saradnice TPO fondacije, Šejla Džanan i Snježana Petraš, su vodile seminar.

Cilj seminara je ojačati školske zajednice o temama rodnog i rodno zasnovanog nasilja radi njihovog prepoznavanja i prevencije. Nastavnici preostalih šest osnovnih partnerskih škola također će imati priliku raspravljati o ovim temama u narednom razdoblju. Iako postoje protokoli za rješavanje nasilja u školi koje je dalo Ministarstvo obrazovanja Srednjobosanskog kantona, unutrašnja organizacija i odnosi između roditelja, škole i djece su važniji jer zdraviji odnosi vode svjetlijoj budućnosti djece.

CILJ 2: Povećanje kapaciteta učenika da prepoznaju vršnjačko i rodno zasnovano nasilje i prijave ga

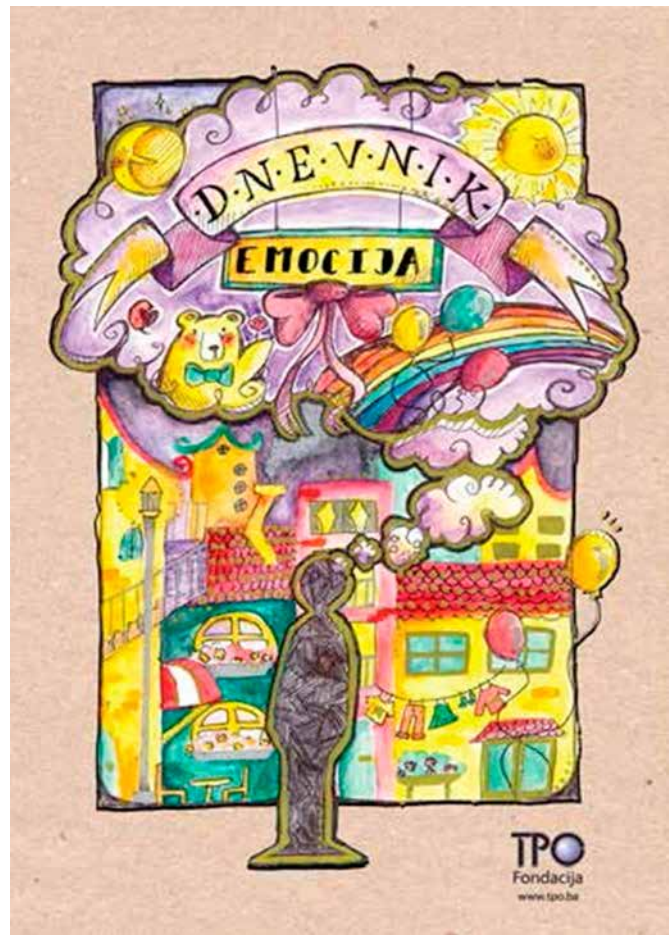
Aktivnost 1: Dizajniran i objavljen „Dnevnik emocija“ za učenike“

“Dnevnik emocija” rezultat je rada s roditeljima i djecom i ima za cilj potaknuti roditelje i djecu na razgovor i poboljšati njihov odnos. Zdrav odnos roditelja i djece kao i izgradnja zdrave djetetove ličnosti temelji se na kvalitetnoj komunikaciji koja

zahtijeva stalni interes za dječije emocije, misli, postupke i odluke. Naučivši da dijete slijedi primjer roditelja, a roditelj uči od djeteta, shvatili smo da zdrav odnos zahtijeva međusobnu odgovornost

i doprinos očuvanju i jačanju odnosa. Sa željom da „Dnevnik emocija“ koristi i djeci i roditeljima, tim TPO fondacije se nada izgradnji boljih odnosa između roditelja i djece koji će se održavati i prenijeti ostalim članovima obitelji, školske zajednice i društva.

Autorica „Dnevnika emocija“ je Snježana Petraš, jedna od partnerskih pedagoga iz Osnovne škole „Bila“ iz Bile, Viteza u Srednjobosanskom kantonu, dok je autorica ilustracija unutar Dnevnika talentirana učenica iz sedmog razreda iste škole, Nikolina Popović. Planira se promocija dnevnika unutar partnerskih škola kroz radionice s učenicima i roditeljima.

Aktivnost 2. Radionice sa učenicima

Pedagozi iz 31 škole u saradnji s nastavnicima organizirali su 150 radionica za učenike o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju. Cilj je bio senzibilizirati ih na ova pitanja kako bi mogli bolje komunicirati sa svojim roditeljima i nastavnicima ne samo kad primjećuju nasilje već i da rade na prevenciji. Rezultati tih aktivnosti u učionicama su sastanak roditelja i nastavnika tokom kojeg su djeca pisala poruke roditeljima kako bi im privukla pažnju i komunicirali o problemima s kojima se susreću. Preko 3000 djece i 1000 roditelja bilo je uključeno u ove aktivnosti.

Aktivnost 3: Promotivni materijal o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju

Kalendari

Komunikacija, kao osnova zdrave porodice i odnosi s okolinom, bili su pokretačka motivacija za TPO Fondaciju da osmisli i objavi novi stolni kalendar s određenim porukama i ilustracijama o komunikaciji. Građa je prije svega namijenjena školskim nastavnicima, učenicima i njihovim roditeljima, ali može se koristiti za bilo koju drugu namjeru i prezentaciju zdravih odnosa među ljudima. Kako TPO fondacija uglavnom komunicira i surađuje s osnovnim i srednjim školama, TPO tim pokušao je napraviti kreativne i višestruke praktične kalendare koji se mogu koristiti u radu sa učenicima na dnevnoj bazi. Autor ilustracija je Neven Misaljević, a kalendar predstavlja poruke na bosanskom, hrvatskom i engleskom jeziku. 1000 kalendara podijeljeno je partnerskim školama u više od 50 škola širom BiH.

Osim kalendara, TPO fondacija je za 16 dana aktivizma kreirala cegere za knjige s glavnim motom: Djeca su naše ogledalo. Cegeri s dizajnom i motom su podijeljeni školama i partnerima u više od 60 različitih institucija u BiH.

Plakati

Plakati u B0 formatu osmišljeni su, ispisani i distribuirani svim partnerskim školama na projektu vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja. Plakat sadrži specifičnu ilustraciju i poruku na bosanskom, hrvatskom i engleskom jeziku. Plakat je bio glavni alat za otvaranje radionica tokom 16 dana aktivizma.

Aktivnost 4: Kampanja 16 dana aktivizma

TPO fondacija je podržala organizaciju aktivnosti u osnovnim i srednjim školama u BiH tijekom godišnje međunarodne kampanje 16 dana aktivizma (25. novembra do 10. decembra) pružajući nastavnicima i učenicima ideje za aktivnosti i radionice, s posterima, kalendarima, videima i drugim potrebnim edukativnim materijalima. Četrdeset pet škola iz pet kantona: Sarajevski, HNK, ZDK, SBK, HNK, TK odazvalo se pozivu TPO fondacije da obilježi kampanju različitim aktivnostima koje će biti usredotočene na educiranje o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju i različitim vrstama diskriminacije i ljudskih prava. Ono što je važno jeste da su te škole organizovale kampanje za svoje zajednice, što je bila velika prilika da se podigne svijest o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju sa učenicima, roditeljima i nastavnicima zajedno.

CILJ 3: Povećanje kapaciteta univerzitetskih profesora za uključivanje vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja u nastavne programe

Aktivnost 1: Savjetodavni sastanci s ministarstvima obrazovanja i univerzitetima u tri kantona

Jedan od ciljeva u okviru projekta vršnjačko i rodno zasnovano nasilje je integracija kurseva o različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim nastavnim planovima. Kursevi su prije svega namijenjeni pedagoškom programu, ali se mogu integrirati i u sociologiju, filozofiju, medijsku pismenost itd. Cilj integriranja kurseva o rodno zasnovanom nasilju je više doprinijeti obrazovanju i pripremi budućih pedagoga i nastavnika o ovom važnom polju kako bi razumjeli i bili bolje pripremljeni za suočavanje i rješavanje pitanja o rodno zasnovanom nasilju u školi.

TPO fondacija je organizovala brojne savjetodavne sastanke s ministarstvima obrazovanja u Hercegovačko-neretvanskom, Sarajevskom i Srednjobosanskom kantonu te s rektorima i dekanima univerziteta u Sarajevu, Travniku i Mostaru. Cilj sastanka bio je upoznavanje s predmetima i njihovim nastavnim planovima i programima sa kompletiranim materijalima za univerzitetske programe.

Aktivnost 2: Memorandumi o partnerstvu sa univerzitetima u Sarajevu, Travniku i Mostaru

Rezultat savjetodavnih sastanaka s ministarstvima obrazovanja i univerzitetima bilo je potpisivanje Memoranduma o partnerstvu sa sljedećim fakultetima i univerzitetima: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Edukacijski fakultet Međunarodnog univerziteta u Travniku, Nastavnički fakultet Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru i Univerzitet u Mostaru. Memorandumom se TPO fondacija obavezala pružiti edukativni materijal. Edukativni materijali uključuju digitalno pripremljene silabuse, prezentacije, preporučenu stručnu literaturu, stručne članke i druge slobodno dostupne didaktičke materijale koji su u skladu s tematskom temom. TPO Fondacija se obavezuje osigurati, ako je potrebno i u skladu sa sporazumom, profesionalne predavače koji će bez ikakve financijske naknade održati jedno ili više gostovanja. Partneri su dužni preuzeti materijale i integrirati ih u obrazovne programe fakulteta te će istaknuti doprinos TPO fondacije u pružanju i posredovanju ovih materijala i sadržaja. TPO fondacija se obavezala pružiti dodatno obrazovanje za pet mladih asistenata u obliku Ljetne škole koja je održana 30. avgusta 2018. godine.

Aktivnost 3. Dizajniranje univerzitetskih nastavnih planova i programa

Nakon sastanka sa univerzitetima, TPO tim je u suradnji s vanjskim stručnjacima osmislio šest nastavnih planova i šest modula za izborne predmete. U redovne kurseve nastavnici će uključiti modul (5 sati) i pozvat će TPO tim da im se pridruži na predavanjima. Dizajnirani kursevi koji se isporučuju univerzitetima su: 1) sociologija roda, 2) rodno zasnovano nasilje, 3) rodno i cyber nasilje, 4) nasilje u porodici, 5) ekonomsko nasilje, 6) mediji i nasilje.

Aktivnost 4: Ljetna škola o integraciji kurseva o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju u univerzitetske nastavne programe u Sarajevu

Na ljetnoj školi o rodno zasnovanom nasilju održanoj u Sarajevu od 31. avgusta do 03. septembra 2018. sudjelovalo je 31 pedagoga i 4 asistenta. Skupina stručnjaka iz različitih disciplina: Zilka Spahić Šiljak, Aida Spahić, Borka Rudić, Lejla Turčilo, Berminka Hrelja, Šejla Šehabović i Amra Delić

obrađivale su rodnu ravnopravnost iz sociološke, psihološke, antropološke i medijske perspektive učeći pedagoge i asistente kako integrirati temu roda u svoj rad.

CILJ 4: Poboljšanje istraživačkih kapaciteta u školama

Aktivnost 1. Savjetodavni sastanci s pedagogima

TPO tim organizirao je šest savjetodavnih sastanaka sa 31 pedagogom u tri kantona kako bi ih pripremio za istraživačku metodologiju o vršnjačkom i rodno zasnovanom nasilju. Oni su naučili su osnovne istraživačke metode društvenih nauka poput upitnika i proveli su pilot istraživanje. Većina ih je studirala psihologiju ili pedagogiju, a ipak nisu savladali istraživačke metode, jer nastavni programi ne izdvajaju dovoljno vremena za ove vještine. Misle da mogu postavljati pitanja nasumično, bez odgovarajućeg razmišljanja o svakom pitanju, zašto je to važno, i kako postaviti pitanje da bi dobili odgovor. Tokom tih sastanaka razgovaralo se o tome kako formulirati dobra pitanja.

Aktivnost 2. Provođenje i transkribiranje intervjua

Kada je TPO tim proveo istraživanje Baseline studiju u 30 škola, pomogli su i iz prve ruke naučili osnovne vještine intervjuiranja. Također su naučili transkribirati intervjue i pripremiti različite forme saglasnosti. Transkript nije samo ono što je rečeno, već i ono što nije rečeno, te je snimanje gesta i neverbalnih reakcija, kako bi se pružio bolji materijal za analizu.

CILJ 5: Povećati kapacitete roditelja za suočavanje sa vršnjačkim i rodno zasnovanim nasiljem i pomoći njihovoj djeci i školama da izgrade novi etos i nenasilje

Aktivnost 1: Roditeljski sastanci sa roditeljima i radionice o bihevioralnim i emocionalnim poremećajima kod djece i adolescenata

U razdoblju od sredine maja do sredine juna 2018. održane su radionice i roditeljski sastanci u partnerskim osnovnim školama tri kantona: Sarajevskom, Hercegovačko-neretvanskom i Srednjo-bosanskom. Radionice i roditeljski sastanci bili su nastavak aktivnosti na polju poremećaja u ponašanju djece i adolescenata. Nakon uspješno organiziranih obuka za pedagoge i psihologe i seminara za nastavnike u svakoj školi, sljedeće aktivnosti uključivale su sudjelovanje roditelja u ovoj temi. Moderator radionica za roditelje i roditeljskih sastanaka bili su razrednici koji su uz pomoć i nadzor pedagoga osmislili i vodili aktivnosti s roditeljima. Glavni cilj ovih aktivnosti koje su organizirane za roditelje je edukacija o poremećajima, kao i metodama prevencije i njihovog smanjenja. Nadalje, radionice i roditeljski sastanci pomogli su u stvaranju boljeg razumijevanja i povjerenja u školsku zajednicu, razredne nastavnike i pedagoge. U svakoj su školi održane tri radionice roditeljskih sastanaka, računajući na kraju oko 1000 roditelja u tri kantona.

Roditeljski sastanci i radionice u Sarajevskom kantonu

Roditeljski sastanci i radionice u Hercegovačko - neretvanskom kantonu

Roditeljski sastanci i radionice u Srednjobosanskom kantonu

Zaključak

TPO fondacija postigla je više nego što je bilo planirano u okviru projekta. Održavane su razne aktivnosti, kao i dodatne aktivnosti koje su predložene kako bi bili povećani vlastiti kapaciteti za bavljenje s djecom s poteškoćama i ostvaren trokut roditelja, učenika i nastavnika. Ministarstvo obrazovanja podržalo je integraciju tema vršnjačkog i rodno zasnovanog nasilja u nastavne programe i vannastavne aktivnosti. Za 16 dana aktivizma, TPO je uključila škole iz pet kantona koje uvijek sudjeluju u kampanji.

2. PROJEKT: PIWEP - Promicanje i integracija svjetskog etosa u obrazovne i političke strukture Bosne i Hercegovine

Pozitivne političke promjene u Srednjobosanskom kantonu pomogle su TPO-u da uspostavi još jednu vezu s Ministarstvom obrazovanja kako bi uspješno organizovala obrazovanje o etičkim vrijednostima u školama na ovom području BiH. Gotovo dvije godine je TPO lobirala za dobivanje odobrenja od Ministarstva i konačno smo potpisali Memorandum o razumijevanju. Uspostavljena je saradnja s Islamskom zajednicom Bosne i Hercegovine i Katehetskim uredom u BiH. Ojačana je saradnja s ministarstvima obrazovanja Kantona Tuzla, Kantona Sarajevo, Hercegovacko-neretvanskog kantona i Zeničko-dobojskog kantona kroz aktivnosti PIWEP-a koje su otvorile mogućnost za realizaciju novih projekata, aktivnosti i inicijativa.

S ciljem kreiranja i održanja odgovornih političkih, ekonomskih, kulturnih ili vjerskih sudionika u bh. društvu, opći cilj ovog projekta je: doprinosti boljem obrazovnom sistemu u BiH alternativnim metodama i nastavnim planovima i programima i povećati socijalni konsenzus o univerzalnim etičkim vrijednostima na polju obrazovanja što je preduvjet za pomirenje i bolju budućnost bh. društva. Gotovo pet godina kontinuirani obrazovni proces individualnog i kolektivnog učenja promiče konstruktivan način zajedničkog življenja u globalnoj i lokalnoj zajednici.

Ključna postignuća:

- Nastavljena i ojačana suradnja između škola, ministarstava obrazovanja i vjerskih zajednica u okviru programa Etos Inicijative. Rijaset Islamske zajednice, Katehetski ured Katoličke crkve i pet ministarstava obrazovanja pet kantona.
- Postignut dijalog između učitelja vjeronauka (islamskih i katoličkih) i učitelja društvenih i humanističkih nauka u školama. Zajedno su pohađali seminare i osmišljavali školske projekte te zajedno dovodili muslimansku i katoličku djecu te organizirali zajednička predavanja u učionicama.
- Integrirana metodologija svjetskoga etosa (suradničko, kritičko, kreativno i brižno razmišljanje) u novih 10 škola.
- Razvijene vještine kritičkog i slobodnog mišljenja, primjenjujući stečena znanja u poznatim i novonastalim situacijama za učitelje i učenike podjednako
- Stečena suradnja sa Kantonom Srednja Bosna nakon dvije godine pregovora
- Stečena saradnja s pojedinim školama u drugim kantonima (4 škole iz Republike Srpske i 6 škola iz još dva kantona)
- Certificirano 12 TOT trenera za Sapere P4C program za nivo 2B od strane londonskog Sapere Instituta

- Ojačana mreža učitelja (preko 1000 učitelja) kroz Etos konferenciju i promotivne aktivnosti (pet kantonalnih kampanja, kratki školski videi i mirovne aktivnosti)
- Osnovana studijska posjeta sa tbingenskim Weltethos Institutom
- Nastavljena saradnja sa Sapere Institutom iz VB

Ciljna populacija:

- Kroz Etos seminare obučava se 200 nastavnika u srednjobosanskom kantonu iz osnovnih i srednjih škola.
- 12 TOT-ovaca pohađalo je edukaciju o upravljanju projektnim ciklusom i prenijelo ga na 20 kolega u svakoj od svojih škola, što ukupno čini 240 nastavnika. Naučili su kako napisati projektnu prijavu koja im je pomogla da apliciraju za lokalne grantove.
- 200 nastavnika osnovnih i srednjih škola iz 40 škola iz pet kantona upoznalo se s Etos metodologijom kako bi je integrirali u nastavni proces.
- Preko 2000 učitelja, pedagoga i direktora iz 200 škola bilo je uključeno u Etos aktivnosti tokom kampanje i Konferencije održane u oktobru.
- Preko 10 000 učenika, roditelja i članova lokalne zajednice su bili obuhvaćeni Etos aktivnostima promoviranim u medijima.

Ovi su podaci prikupljeni iz redovnog praćenja, školskih izvještaja i medijskih izvještaja. Svakom školskom događaju prisustvovalo je otprilike 80-100 roditelja, preko 200 djece i preko 20 učitelja.

Aktivnosti:

Aktivnost 1. Radionice svjetskog etosa - Od februara do jula 2018. uspješno smo pripremili, organizirali i sproveli šest dvodnevni radionica svjetskog etosa za 200 nastavnika osnovnih i srednjih škola u Srednjoj Bosni. Radionice su vodili Izet Numanović, Amela Petričević, Selvira Mašnić i Miroslav Bagara i gostujući predavači fra Anto Ledić i dr. Nezir Halilović. Plan je bio ponuditi četiri radionice, ali Ministarstvo je zatražilo više, a mi smo smanjili proračun i proveli još dvije radionice. Za više informacija, posjetiti link:

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180217%20SEoskSbkEN.html>

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180224%20SEoskSbk2EN.html>

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180310%20SEsrskSbk1EN.html>

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180317%20SEsrskSbk2EN.html>

Aktivnost 2. Seminari o upravljanju projektnim ciklusima

Dvanaest TOT trenera iz pet kantona sudjeluje na tri jednodnevna seminara u organizaciji TPO tima s fokusom na upravljanje projektnim ciklusom. Budući da većina njih nikada nije imala mogućnost dizajniranja bilo koje prijave za projekt, morali su započeti s osnovama. Nakon tri seminara, oni se prijavljuju lokalnim zajednicama za male stipendije za međureligijsko razumijevanje. Oni su se zalagali i za promjene u školskom rasporedu, a uprava škole omogućila je zajedničku nastavu vjeronauka i ostale satove društvenih nauka.

Aktivnost 3. Radionice svjetskog etosa - od marta do septembra 2018. uspješno smo pripremili, organizirali i proveli 12 radionica svjetskog etosa sa 300 nastavnika osnovnih i srednjih škola u Mostaru, Tuzli, Gračanici, Visokom, Tešnju i Zenici. Radionice su vodili TOT treneri: Izet Numanović, Mirza Jahić, Munevera Rahmanović Hrbat, Sabahudin Ćeman, Vanja Ivković, Sead Gazibegović, Alma Ahmethodžić, Selvira Mašnić, Sanela Mesihović, Miroslav Bagara i fra Ivan Nujić. Ove su radionice služile i kao promocija svjetskog etosa u državnim školama i još dvije škole su se prijavile da postanu škola svjetskog etosa. U suradnji s Institutom Weltethos iz Tibingena, TPO će organizirati prvu vanjsku evaluaciju kako bi se utvrdilo kako se proces razvija i koje su prepreke i uspjesi.

Za više informacija, vidjeti linkove:

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180313%20SEsrsHnkEN.html>

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180424%20SEosnskTzEN.html>

Aktivnost 4. Nereligiozna perspektiva etos radionica - U junu 2018. uspješno smo pripremili, organizirali i realizirali četiri (4) radionice svjetskog etosa za 80 katehista osnovnih i srednjih škola u Zenici i Sarajevu. Radionice su vodili: Izet Numanović, Nezir Halilović, Sead Fetahagić, Spahija Kozlić, fra Ivan Šarčević i Midhat Izmirlija. Učitelji vjeronauke naučili su kako razgovarati o temama etike, pravde, ljudskih prava i sekularizma iz nereligiozne perspektive. Za više informacija, na linku:

<http://www.tpo.ba/b/novosti1EN.html>

<http://www.tpo.ba/b/novosti/180625%20SErouskSaEN.html>

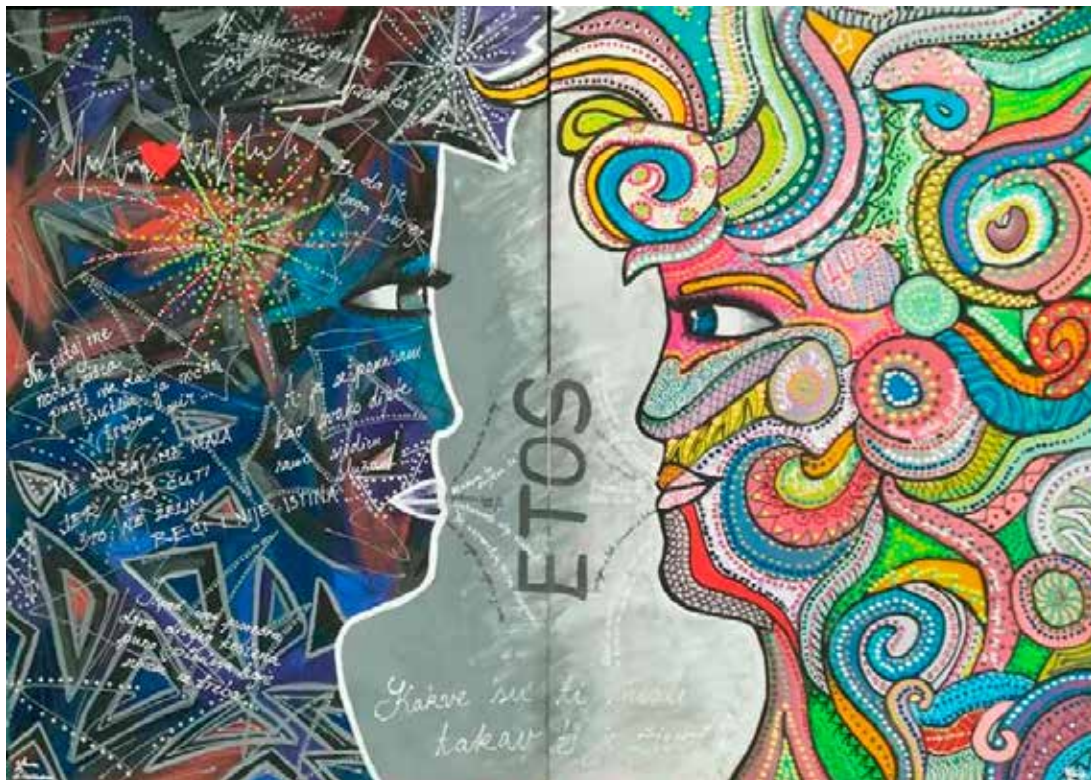
Aktivnost 5. Pisanje eseja za knjigu Globalni Etos - 15 nastavnika (12 TOT-ovaca i drugi nastavnici napredne filozofije i vjeronauke) sudjelovali su u pisanju kratkih eseja o globalnoj etici iz religiozne i nereligiozne perspektive koji su objavljeni u knjizi: Globalni Etos u lokalnom kontekstu BiH, urednica Zilke Spahić Šiljak i Melike Šahinović. Ova aktivnost bila je dio promocije Etos inicijative u javnosti i predstavljena je na Etos konferenciji u Sarajevu, održanoj 29. oktobra 2018. Knjigu su tokom konferencije promovisali ugledni naučnici sa Univerziteta u Sarajevu i Zenici, a dijeli se nastavnicima i dodatni je didaktički materijal za integraciju etosa.

Više na: <http://www.tpo.ba/b/PublikacijeEN.html>

https://www.youtube.com/watch?v=_MI2v_VObXM&list=PLmP6TejGn-hpCTjaCOFu0Xg-5Cdz_yW9z&index=5

Aktivnost 6. Javna promocija Etosa - tokom promocije programa pet škola (15 učitelja) je pripremio kratke filmove i prezentaciju o Etos vrijednostima koje promoviraju u svojoj školi i lokalnim zajednicama. Ovi su videozapisi i projekti promovirani na Etos konferenciji.

Više na: https://www.youtube.com/watch?v=CfKmrR7Ro&list=PLmP6TejGn-hpCTjaCOFu0Xg-5Cdz_yW9z&index=4&t=0s

Aktivnost 7. Umjetnički konkurs: Živi vrijednosti - Dio promocije Etosa bio je i konkurs za učenike osnovnih i srednjih škola da u svojim školama nacrtaju vrijednosti koje im se sviđaju i koje promoviraju. Sudjelovalo je preko 70 škola i preko 125 učenika koji su poslali svoje likovne uratke. Najboljih osam uradaka iz dvije kategorije (osnovne i srednje škole) dobilo je vrijedne nagrade i njihovi radovi bili su izloženi tokom Konferencije.

https://www.youtube.com/watch?v=A2rz3rCG5zU&list=PLmP6TejGn-hpCTjaCOFu0Xg-5Cdz_yW9z&index=6

<http://www.tpo.ba/b/novosti/181029%20PRadoviZiviVr18EN.html>

Aktivnost 8. Etos konferencija

- Kako bi se proslavila petogodišnjica Etos projekta TPO je organizirala veliku Konferenciju i predstavila svoje rezultate. Preko 250 učitelja, pedagoga, škola i predstavnika ministarstava prisustvovali su Konferenciji održanoj u Sarajevu, 29. oktobra 2018. Predstavnici ministarstava, Islamske zajednice, Jevrejske zajednice i Katoličke crkve obratili su se prisutnima i javno promislili o globalnim etičkim dostignućima i pozitivnom uticaju koji je TPO fondacija imala ovim programom u BiH.

Više na: <http://www.tpo.ba/b/novosti/181029%20SEkonfSaEN.html>

https://www.youtube.com/watch?v=t_ql-dFSFb4&list=PLmP6TejGn-hpCTjaCOFu0Xg-5Cdz_yW9z

https://www.youtube.com/watch?v=t_ql-dFSFb4

Aktivnost 9. Seminari o kritičkom mišljenju - U avgustu 2018. godine grupa od 14 učitelja sudjelovala je na prvom treningu kritičkog mišljenja Sapere P4C nivou 1A, koji je vodila Patricia Hannam iz Velike Britanije koja je certificirani trener i savjetnik za školstvo u Ministarstvu obrazovanja. Nakon toga svaki je učesnik morao provesti šest ispitivanja u školama sa učenicima kako bi primijenio stečena znanja i vježbao kritičko mišljenje. Prvi priručnik Sapere P4C preveden je na BHS za internu upotrebu uz odobrenje Sapere Institute iz Velike Britanije.

Više na: <http://www.tpo.ba/b/novosti/180827%20SaphereSaEN.html>

Aktivnost 10. Drugi Sapere P4c trening za nivoe B1 i B2 - Bio je planiran za decembar 2018., ali trener dr. Hannam je bila bolesna i morali smo ga odgoditi za prvu sedmicu januara. Tokom šest dana drugog treninga P4C za nivoe 2A i 2 B učesnici su naučili više o procesu kritičkog mišljenja i vježbali svaku sekvencu u detalje sa

grupom. Pored toga, čitali su relevantne tekstove i raspravljali o filozofskim osnovama filozofije kritičkog mišljenja. Nakon seminara svaki polaznik dobio je potvrdu za nivo A1. Kada završe nova propitivanja, dobit će drugu potvrdu. Na ovaj način TPO fondacija gradi lokalne kapacitete u BiH koji će poslužiti kao malo središte za buduće programe kritičkog razmišljanja u državnim školama.

Više na: <http://www.tpo.ba/b/novosti/190104%20SapereTr2EN.html>

REZULTATI

1. Šest radionica za nastavnike smo održali u Srednjoj Bosni za 200 nastavnika. Dodali smo još 2 radionice jer je Ministarstvo zatražilo za se uključiti više nastavnika.
2. 12 TOTovaca i dodatnih 240 nastavnika su trenirani za upravljanje projektnim ciklusom. Modificirali smo treninge i umjesto planiranih 3 održali 5 dvodnevni treninga, zbog potreba škola i zahtjeva školskih direktora.
3. Nove su škole svjetskog etosa uspostavljene. Nismo uspjeli uspostaviti 20 kako je planirano

zbog promjene direktora i zbog toga što su neki nastavnici napustili škole u kojima smo pripremili teren.

4. 80 nastavnika vjeronauka (katoličkog i islamskog) je trenirano za nereligijske principe svjetskog etosa i više od 1000 kopija didaktičkog materijala je proizvedeno i distribuirano njihovim školama. Modifikacije su se dogodile uslijed proizvodnje didaktičkog materijala jer nismo uspjeli sve pripremiti do juna nego do oktobra 2018. razlog je da smo htjeli uključiti TOTovce i druge nastavnike kako bi bili njihovo vlasništvo.
5. 12 trenera je trenirano kroz TOT seminare kritičkog mišljenja. Imali smo modifikaciju u terminima broja trenera (10 je bilo planirano) i dva su treninga održana u januaru 2019 umjesto decembru 2018 kako je planirano. Razlog je bilo zdravstveno stanje trenerice iz VB.
6. 5 javnih kampanja je pokrenuto u 5 kantona s oktobrom 2018. 10 animacija o etičkim vrijednostima je dizajnirano i proizvedeno do avgusta 2018. jedan kratki film o etos inicijativi je snimljen u aprilu 2018. preko 50 medijskih izvještaja je prikupljeno do oktobra 2018. imali smo modifikacije u predloženim datumima. Više je bilo potrebno vremena da se svi zadaci izvrše. Druga modifikacija je vezana za animacije. Umjesto 2 napravili smo 10 onih koje grebu etos principe. Dodali smo slike iz ovih animacija u knjigu Globalni etos u lokalnom kontekstu i u kalendare.
7. 250 nastavnika, pedagoga i predstavnika ministarstava je učestvovalo na etos konferenciji u Sarajevu u oktobru - 29.10.2018. 5 prezentacija iz 5 kantonalnih ministarstava su prezentirane kao podrška etos inicijativi i kratki film o etos inicijativi je prezentovan. Modifikacije su se odnosile na broj učesnika konferencije. Umjesto 150 smo imali više od 250 učesnika.
8. Monitoring i evaluacijski izvještaji su proizvedeni kao što je i planirano. Pored toga, imali smo dodatne evaluacije iz svakodnevne komunikacije sa školama i nastavničkim zahtjevima da dobi-ju još dodatnog materijala ili da im se pomogne razriješiti izazove s kojima se susreću u učionici.

Naučene lekcije

1. Svjetski etos treba kontekstualizirati i prilagoditi potrebama lokalnog stanovništva. Bosanskohercegovačka školska kultura se razlikuje od onih u zapadnoj Evropi. Da bismo integrirali sadržaj svjetskog etosa, morali smo pregovarati o postojećim vrijednostima koje su mješavina postsocijalističke etike bratstva, jedinstva i jednakosti i etnoreligijske etike koja naglašava posebnosti i jedinstven doprinos svake kulture i zajednice.

2. Konstruktivni dijalog je jedini pravi put do mirne budućnosti. Saradničkim radom nastavnika vjeronauka i profesori prava, etike i filozofije koji su iznijeli argumente o etici iz nereligiozne perspektive, istovremeno bivajući pažljivim prema religioznoj pozadini učitelja, urodili su međusobnim poštovanjem. Nastavnici vjeronauka su naučili da je moguće biti etično ljudsko biće sa i bez religije.

3. Biti kritičan ne znači napadati nečije dostojanstvo. U obrazovnom sistemu BiH nedostaje metodologija kritičkog

mišljenja, ali ono što su nastavnici naučili na Sapere P4C seminarima jeste da kritičko razmišljanje nužno zahtijeva brižno razmišljanje, brigu ne samo o procesu razmišljanja, već i o rezultatima i kako će uticati na druge.

Održivost

Pozitivan uticaj već je osiguran integracijom sadržaja svjetskog etosa u nastavni proces, plan i program, kao i izvannastavne aktivnosti u školama svjetskog etosa.

Imamo vlastite interne procese monitoringa, kako pismene tako i usmene, a prije svega otvorili smo mogućnost primanja informacija direktno od učitelja kroz našu web platformu.

3. PROJEKT: FER DISKURSI - Feminizam, religija, perspektiva

ŠTO SU FER DISKURSI?

TPO Fondacija sprovodi novu inicijativu, u sklopu aktuelnih programskih aktivnosti, pod nazivom FER DISKURSI (FAIR DISKURSI), koja bi u fokus stavila neka od društveno relevantnih pitanja, poput: imamo li hrabrosti propitivati vlastita vjerovanja, svjetonazore i prakse? Imamo li snage da se suprotstavimo strukturalnom nasilju koje provode i svjetovne i vjerske patrijarhalne strukture? Jesmo li spremni čuti drugačiju perspektivu i omogućiti da se čuje mišljenje druge osobe - čak i ako se s tim ne slažemo? Jesmo li spremni poštovati ljudsku slobodu i pravo osobe da vjeruje ili ne vjeruje, ispitivati, sumnjati i tražiti odgovore? Možete li biti i feminist/kinja i vjernik/ca?

Grupa građana, uglavnom mladi ljudi iz Bosne i Hercegovine, pokrenula je inicijativu „Fer diskursi“ čiji je cilj ponovno aktuelizirati teme religije i feminizma i vratiti ih s margine u središte rasprave o ljudskim pravima, jednakosti, pravdi, pravičnosti i slobodi. U zemlji u kojoj se više od 90 posto stanovništva smatra vjericima i gdje su na snazi sekularni zakoni utemeljeni na međunarodnim normama ljudskih prava i sloboda, važno je otvoriti prostor za dijalog, susrete, učenje i ispitivanje kroz suočavanje s feminističkom i religioznom perspektivom s ciljem postizanja novih formula za razumijevanje prava i sloboda, posebno onih koje pripadaju manjinama.

Kroz javne rasprave, kritičke i analitičke tekstove, kao i znanstvenoistraživački rad, inicijativa „Fer diskursi“ će skrenuti pažnju na sve veće probleme diskriminacije i stigmatizacije žena i drugih manjinskih skupina unutar dominantnog vjerskog diskursa, kao i u diskursima liberalne demokratije. Ako se osjećate spremnim za konstruktivnu kritičku argumentaciju i raspravu, pozivamo vas da nam se pridružite i predložite vlastiti fer-intelektualni doprinos stvaranju jednakog sistema vrijednosti, nasuprot raširenoj patrijarhalnoj fobiji.

OSTVARENE AKTIVNOSTI:

1. Prva u nizu panel diskusija za narednih nekoliko mjeseci održana je u okviru inicijative Fer diskursi u IMIC-u, u Sarajevu, 14. marta 2018. Tema prve panel diskusije bila je “Između vjerskog i svjetovnog”.

Gost predavač Drago Bojić, bosanski franjevac, teolog i publicist, razgovarao je o položaju religije i vjerskih zajednica u sekularnom društvu poput bh. društva i govorio je o važnosti uspostavljanja komunikacije između ta dva konteksta. Bojić je naglasio važnost stvaranja jednakog prostora vjeri i nevjeri jer je fanatizam nastao, povijesno gledano, kao posljedica i vjerskih i antireligijskih narativa. Vidjevši potencijal za potpunije ostvarivanje ljudskih prava u sekularnoj multireligijskoj državi, Bojić ističe važnost suočavanja s nepravdama na svim stranama, i važnost stvaranja mogućnosti i prostora za dijalog.

Panel je otvorila predstava koju su pripremile dvoje učenika iz Gimnazije Dobrinja, Lora Šabanović i Amar Mujanović. Cilj uvodne predstave bio je pokazati kako se religiozno i svjetovno prepliću u svakodnevnom životu, kao i naglasiti da ljudska bića posjeduju slobodnu volju i stoga imaju pravo na vlastiti izbor.

Trailer prve panel diskusije “Između religioznog i svjetovnog” unutar Fer diskursa dostupan je na sljedećem linku: <https://youtu.be/yYj9Z3KEFH0>

2. Borba za ukidanje opresije i strukturalnog nasilja predstavlja zajedničko tlo za socijalni angažman svih feminizama, kako svjetovnih tako i vjerskih, naglasile su Adriana Zaharijević i Rebeka Jadranka Anić, panelistkinje na drugoj tribini FER diskursa koju su organizirali TPO Fondacija i IMIC Zajedno 20. aprila 2018. godine.

Drugu panel diskusiju nastupom su otvorili učenici Gimnazije Dobrinja, Lora Šabanović i Amar Mujanović. Predstava je pokazala da se svjetovne i religiozne žene susreću s mizoginijom u svakodnevnom životu, podjednako iz različitih konteksta.

Trailer druge panel diskusije “Religiozni i sekularni feminizam” unutar Fer diskursa dostupan je na sljedećem linku: <https://youtu.be/By05n-6jnXE>

3. Tim inicijative Fer diskursa imao je čast i zadovoljstvo da ugosti profesoricu Harvard Univerziteta Elisabeth Schüssler Fiorenza 18. maja 2018., jednu od najpoznatijih feminističkih teologinja, koja je govorila o feminističkoj teologiji iz kršćanske perspektive, bazirajući se na svoj višegodišnji akademski rad koji prvenstveno uključuje interpretativne strategije ženskog čitanja Biblije.

4. Islam je kompatibilan s feminizmom, zaključila je dr. Zilka Spahić Šiljak u svom predavanju ako mu pristupimo iz egalitarističke idealizirane kozmologije rodnih uloga. "Islam i feminizam: (ne)moguća misija", četvrta tribina Fer diskursa, održana je u prostorijama IMIC Zajedno, 5. oktobra 2018. godine.

Intervju iz Urban Magazina donosi detalje sa ovog predavanja.

5. TPO Fondacija i IMIC Zajedno su 25. oktobra 2018. organizirali petu sesiju FER diskursa. Sesiju je moderirao Nikola Vučić a profesorica Ajla Demiragić s Filozofskog fakulteta u Sarajevu, održala je prezentaciju: „Instrumentalizacija ženskog ‘živog tijela’: od nacionalnih čuvara života do ‘kaubojki s hidžabom’ “.

Zbornik radova KADA SE SRETNU FEMINIZAM I RELIGIJA rezultat je nekolicine seminara održanih u različitim gradovima u Bosni i Hercegovini, o temi Etos rodne jednakosti.

4. PROJEKT: VIŠE, NIKAD VIŠE (AGAIN NEVER AGAIN)

TPO Fondacija jedan je od partnera u projektu EU #NeverAgain koji ima za cilj rješavanje skrivene mržnje, predrasuda i normalizirane opresije što je naučeno kroz neizliječene i prenesene traume u našem svakodnevnom životu naizgled bezopasnim svakodnevnim praksama. Projektni partneri iz Finske, Danske, Rumunije, Njemačke, Bosne i Hercegovine, Litve, Poljske, Italije zajedno će sa učenicima razviti i dostaviti 4 grupisana lokalna događaja sa svojim zajednicama kako bi testirali iskustvene alate za učenje (ELT) kako bi spoznali štetni efekt prenesenih kolektivnih trauma i kako oni utiču na nastavak mržnje i osvete danas. Događaji će okupiti oko 200 učenika i dodatnih 200-300 članova zajednice i pozvane publike te uti-

cati na druge brojne pojedince koristeći hashtagove događaja na društvenim medijima. Procesi i rezultati bit će predstavljeni na završnom događaju “#NeverAgain: Podučavanje prenošenja traume i sjećanja iskustvenim učenjem”, konferenciji baziranoj na radionici, gdje želimo privući između 50-100 profesionalaca i mladih iz cijele Europe, iz raznih disciplina i područja rada: od univerziteta, nevladinih organizacija, javnih organa poput muzeja i spomen-kuća, radnika u zajednici i pojedinaca. U konačnoj fazi planiramo razviti i pokrenuti transnacionalnu kombiniranu obrazovnu platformu, kombinirajući različite metode iskustvenih grupa u klasi i pojedinačne online webinare / videoigre koje će se distribuirati među prosvjetarima iz svih oblasti čiji se rad dotiče kolektivnog sjećanja, ali i među edukatorima iz nevladinog sektora i drugim javnim tijelima. Projekt se implementira u periodu 2018.-2019.

OSTVARENE AKTIVNOSTI:

Od 18. do 19. decembra 2018. godine u prostorijama “Četvrte osnovne škole u Mostaru”, TPO fondacija (članica projektnih konzorcija) organizirala je radionice za četrdesetak nastavnika, edukatora i psihologa iz Hercegovine. Radionice su organizirane uz pomoć Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona, čiji su predstavnici aktivno sudjelovali na oba događaja.

Predavati u osnovnoj školi je stresan posao. Međutim, poučavanje u osnovnoj školi u postkonfliktnoj zemlji izazov je samo po sebi. Biti okružen sa 40 nastavnika, školskih psihologa i pedagoga, znači da njihovo radno vrijeme počinje u učionici, ali nastavlja se tokom dana. Stoga nije iznenađujuće što je antistres program prvo što su tražili. Jer su pod stresom. Zbog učenika, njihovih roditelja, socijalnih radnika, ponekad zbog uprave škole, a ponekad - zbog sebe.

Spominjanje “teške teme” (kazano njihovim riječima) rata, traume i njenog prenošenja nije bilo baš dobro prihvaćeno. Barem ne na samom početku. Kasnije su im rane otvorene. Ponekad svjesno, ponekad nesvjesno. Ali svaki put zbog istog uzroka: rata i njegovih posljedica.

Bilo je zanimljivo istraživati različite vrste riječi i njihova značenja s njima. Dok su radili u parovima i pokušavali aktivno slušati objašnjenja svog kolege, bili su vrlo strpljivi i pažljivi. Na kraju su zaključili da je definiranje riječi poput žrtve, počinitelja, promatrača, mira, pravde itd. bilo lako iz jednog razloga - takve riječi nisu predstavljene u bilo kojem kontekstu na prvom mjestu. Međutim, kad su ih pokušali staviti u kontekst prošlog rata, prijavili su probleme u komunikaciji. Ne na način da se nisu mogli složiti - već na način da nisu mogli verbalizirati ono što su osjećali i doživjeli u tom trenutku. Otvaranje ovih tema nije bilo lako - neki nastavnik se požalio da je trebalo slijediti program i temu aktivnog slušanja. Njihova želja da čisto slušaju predavanje o empatiji i aktivnom slušanju mogu se opisati u jednom - izbjegavanje i strah od susreta sa vlastitim traumama.

ZAKLJUČAK

RASPRAVA je jedna od metoda iskustvenog učenja. Kada nastavnik koristi raspravu kao okvir za učenje, nada se da će studenti voditi sveobuhvatno istraživanje o temi, prikupiti prateće dokaze, uključiti se u zajedničko učenje, delegirati zadatke, poboljšati komunikacijske vještine i razviti vodstvo i timske vještine - sve odjednom. Debata se također često koristi za aktivno slušanje i argumentovanje. Ona može do određene mjere angažirati sudionike u zauzimanju drugih perspektiva i razumijevanju položaja Drugog.

TPO WEB

TPO tim redovno apdejuje web tokom implementacije projekata:

TPO Dnevne vijesti: <http://tpo.ba/b/novosti1.html#>

TPO Publikacije: <http://tpo.ba/b/Publikacije.html>

TPO Etos: <http://etos.ba/>

TPO Facebook: <https://www.facebook.com/TPOFoundation/>

TPO Facebook Etos Inicijativa: <https://www.facebook.com/etosinicijativa/>